

Cîteva date în legătură cu confecționarea steagului de nuntă în subzona Năsăud

AL. GIURGIUCA

În cele ce urmează îmi propun să prezint unul din elementele de mare spectaculozitate ce însoțesc ceremonialul nunții, steagul de nuntă din subzona Năsăud, unde acest obicei tradițional s-a păstrat pînă în zilele noastre în toate localitățile rurale și chiar în cele cu caracter urban, cum ar fi în orașul Năsăud.

După cum se știe din cercetări anterioare, obiceiul este răspîndit în toată Transilvania, steagul de nuntă avînd însă aspect și structură deosebită în diferitele zone etnografice. Acesta este motivul care mă determină să prezint cîteva tipuri de steaguri din această zonă — a Năsăudului — cu gîndul de a aduce o modestă contribuție la cunoașterea cît mai deplină a obiceiurilor tradiționale de nuntă din țara noastră, mai ales că aceste obiceiuri treptat se alterează sau se pierd sub influența modernizării, a pătrunderii modului de viață orășenesc. Din ce în ce mai rar vom întîlni în ceremonialul nunții prezența steagului, chiar în mediul rural destul de departe de centre urbane, și uneori, chiar atunci cînd îl întîlnim acesta este completat cu elemente noi, mai puțin tradiționale, datorită abundenței produselor industriale mai ușor de procurat, la un preț mai mic decît a celor confecționate în industria casnică, țărănească.

Am urmărit confecționarea steagului de nuntă în trei localități din această subzonă, considerîndu-le pe acestea ca reprezentative — Perișor (Comuna Zagra), Năsăud și Telciu —, unde aspectul și structura lor diferă, deși sînt localități apropiate ca distanță și cu intense legături între ele. De alt-

fel, trebuie menționat că aspectul și structura steagului diferă de la sat la sat, chiar și în această subzonă, păstrându-și doar semnificația și locul în cadrul ceremonialului nunții dar elementele din care sînt confecționate rămîn în general aceleași.

Mă voi ocupa doar de confecționarea steagului de nuntă în aceste trei localități pentru a putea surprinde mai bine elementele ce intră în alcătuirea steagului, modul cum sînt confecționate, lăsînd pentru mai trîziu studiul semnificației lui ca element tradițional din punct de vedere etnografic.

Steagul se confecționează în seara zilei premergătoare ceremonialului nunții, (cununiei) — miercurea sau sîmbăta — deoarece majoritatea nunților se desfășoară joia sau duminica, cu rare excepții atunci cînd din lipsa muzicanților nu poate avea loc nunta în aceste zile. Excepție face localitatea Telciu unde steagul se confecționează în ziua nunții dimineața. În toată zona Năsăudului steagul se confecționează la casa mirelui, niciodată la casa nașilor cum se obișnuiește în alte zone etnografice ale Transilvaniei.¹⁾

În toate aceste localități mirele se înțelege cu doi, patru, în prezent chiar șase feciori, care să-i fie „stegari”, „îmbălțari” (cum se mai numesc în localitatea Perișor) sau „feciori de împărat”, care să confecționeze steagul și care să fie „un feli de conducători ai nunții”²⁾). Acești feciori sînt dintre cei mai buni prieteni ai mirelui sau rude, care se pricep la confecționarea steagului și la conducerea ceremonialului nunții după regulile tradiționale ale satului.

Aceștia se adună la casa mirelui în seara zilei dinaintea nunții, unde vin și alți feciori și cîteva fete din vecini sau rude mai apropiate mirelui, și încep imediat confecționarea steagului. Materialele necesare. — zurgălăi, clopoței, briie, panglici (petele) etc., — le adună cu cîteva zile înainte; la fel și plantele și florile sînt adunate de către fete atît pentru steag cît și pentru confecționarea „cununiței de mireasă”.

În timp ce stegarii lucrează la steag, în camera alăturată ceilalți feciori și fetele joacă după muzica angajată pentru nuntă, ori în lipsa acestora, după un trișcaș sau flueraș invitat în mod special și care este tratat nu ca muzicant ci ca un om al nunții, iar mirele îi servește pe toți cu mîncare și băutură.

După terminare steagul este atîrnat în casă la grindă sau sub streășina casei iar stegarii împreună cu ceilalți feciori și cele cîteva fete pleacă în frunte cu muzicanții, chiuind, la

1. Jana Negoită. „Steagul de nuntă în subzona Tîrnava Mică”, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, pe anii 1971--1973. Cluj 1973, p. 503. S. Fl. Marianu. „Nunta la Romîri”, p. 266.

2. Informatori : Maxian Andtei, Perișor, 54 ani ; Maxian Victor, Năsăud, 48 ani ; Ani George, Năsăud, 47 ani ; Andrei Giurgiuca, 75 ani ; Ferchi Petru, Telciu, 35 ani.

casa miresei, unde se lucrează la „cununa de mireasă”. Acolo se joacă și se petrece pînă după miezul nopții. Steagul rămîne la casa mirelui pînă a doua zi cînd începe ceremonialul nunții, în unele localități dimineața iar în altele numai după masă.

În localitatea Telciu steagul se confecționează în ziua nunții, dimineața, după aceleași reguli ca și în celelalte localități. Nunta începe numai după amiază.

Steagul de nuntă din toate localitățile vizitate din această zonă este foarte bogat ornamentat, deși elementele din care este compus sînt uneori diferite și structura steagului este alta.

O componentă comună a steagului în toate localitățile este „bota” steagului, botă care se confecționează special în acest scop de către un om mai priceput și este transmisă de obicei de la o nunta la alta. În localitatea Telciu este confecționată totdeauna din lemn de frasin. Deși bota este asemănătoare atît ca lungime cît și ca grosime în toate localitățile — lungime 150—180 centimetri, grosime cu un diametru de 3—4 cm — suportul steagului în întregime este destul de diferit (vezi anexa alăturată).

În localitatea Perișor, în partea superioară, bota prezintă două porțiuni, de cîte 10 cm. lungime, mai subțiri în care sînt introduse două rînduri de bețe în formă de cruce. Urmează o porțiune de cca. 70 cm. pe care se va înfășura pînza steagului, sub care se montează o altă cruce dar simplă, cu un singur braț. Aceste cruci sînt servesc pentru prinderea celor zece clopoței ce intră în structura steagului. (Fig. 1 din schița anexă).

În localitatea Telciu bota prezintă o singură subțietură în partea superioară, ca de altfel la toate celelalte tipuri de steaguri, de care se va prinde „struțul”. Sub această porțiune se așează un braț lateral, perpendicular pe botă (fig. 2), iar mai jos cu cca. 50 cm. o cruce care va servi ca suport pentru colacii de griu.

În Năsăud, suportul steagului este mai complet, de botă fiind prinsă o ramă cu laturile egale și întărită cu două diagonale. (Fig. 4). Acolo unde steagul are formă rotundă, pe botă se prind 5—6 bețe paralele între ele, la distanță de 10 cm. unul de altul, de care se vor lega clopoțele. În unele localități însă steagul este montat pe o botă simplă, numită „cujeică”, fără nici o anexă. De remarcat că și în localitatea Perișor bota steagului se numește și „cujeică”, deși nu are nici forma și nici funcționalitatea unei furci de tors.

Steagul propriu zis este foarte diferit de la o localitate la alta, atît în ce privește forma cît și în ceea ce privește materialele din care este confecționat. Ca notă comună au

doar clopoței. zurgălăii, cununa de băbînoc (Saschiu) V. nca herbacea, plantă (erbacee, cu frunze persistente, lucioase), ciucurii și struțul din vârful steagului.

La primul tip de steag — din localitatea Perișor, de botă steagului este prinsă prin înfășurare o pînză de culoare albă, confecționată din cîneță înălbită sau din bumbac, de formă patrată, cu latura de 50—70 centimetri. Pe marginile acestei pînze și în diagonală, și pe o parte și pe alta, sînt cusute „briie” de-ale fetelor, frumos ornamentate; restul pînzei rămînd în culoarea ei albă.

În Telciu pînza steagului este înlocuită cu partea cusută — aleasă — a pînzăturilor cu „tureac”, numită „peticitură”, care este detașată de la pînzăturile mai vechi. Aceste peticituri se prind și pe o parte și pe alta cu cîte o latură. de botă și de brațul perpendicular, cu multă migală de către doi stegari, cei mai pricepuți pentru a executa această lucrare. Aceleași peticituri rămîn permanent pe suportul steagului pînă nu mai pot fi utilizate din cauza uzurii.

Steagurile rotunde nu au pînză. ele fiind confecționate numai din cununi de băbînoc, ramuri de brad și spice de grîu, cu struț în vîrf și cu năfrămi prinse cu un colț de partea superioară a steagului și care atîrnă liber.

Cel mai bogat ornament dintre steagurile de nuntă din subzonă este cel din Năsăud. (Foto 1). La acesta pe întreg suportul, și pe o față și pe alta, sînt prinse două năfrămi colorate. Pe întreaga suprafață a acestora sînt cusute diferite plante verzi și flori artificiale cumpărate de pe „șatră”, în special „bumbuști”. Aceste ornamente ocupă toată suprafața celor două năfrămi încît din acestea nu se mai vede aproape nimic. Predomină culorile roșu, verde și alb. Este singurul tip de steag la care sînt întrebuintate ornamente cumpărate din comerț, probabil din cauza urbanizării mai accentuate a acestei localități.

La toate steagurile din zonă ca element ornamental comun găsim planta perenă, cu frunze verzi în orice anotimp, „băbînocul”. Din această plantă se împletesc, pe o ață (sfoară) sau pe un fir de sîrmă, cununi lungi, în unele localități în combinație cu spice de grîu și ramuri de brad, iar în Telciu și cu busuioc, care se înfășoară în jurul botei pînă la vîrf; în Năsăud și Telciu se înfășoară și în jurul pînzei steagului sau numai pe partea de sus a acesteia. Aceste cununi se împletesc de către fete la casa miresei în același timp cînd la mire se confecționează steagul, iar la mireasă cununa. Cununile sînt duse la casa mirelui de către fete unde stegarii le înfășoară pe steag. În Telciu steagul de nuntă are, în plus față de celelalte, un număr mare de „petele” (panglici) de diferite culori, prinse simetric, după culoare, pe cele două părți ale pînzei steagului.

Ceea ce nu lipsește de la nici un steag sînt clopoștii și zurgălăii, care, prin mișcările ce le imprimă unul dintre „feciorii de împărat” steagului, după ritmul muzicii, au rolul de a crea o atmosferă de veselie mai intensă, veselie care trebuie să însoțească totdeauna ritualul nunții. Clopoștii se așează pe bota steagului și baza de jos a ramei la cel din Năsăud, alternînd cu zurgălăi; la cel din Petrișor ei sînt prinși de capetele brațelor celor două cruci din vîrfurile botei și la baza pînzei la cele două capete ale crucii cu un singur braț: la Telciu se înfășoară cu o sîrmă, cîte patru la baza pînzei și patru deasupra pînzei. Zurgălăi, la cele două din urmă, se pun în număr nelimitat, iar la cel din Perişor se pune un zurgălău și în vîrfurile botei steagului. Zurgălăii, mici, de formă rotundă, pot fi ușor introduși, fără să fie vizibili, prin cununa de bărbînoc de pe botă și rama steagului.

În partea de sus a steagului, pe porțiunea subțiată a botei, se leagă „struțul”, un mănunchi de spice de grîu, uneori la mijloc cu fire de busuioc (*Ocimum basilicum*), plantă de grădină cu miros plăcut. În Perişor în struț se așează și un zurgălău.

Pe marginea pînzei steagului, pe latura opusă botei, se așează trei ciucuri mari din fire de lînă de culoare roșie sau albastră.

Nelipsiți la toate steagurile sînt colacii de grîu. Aceștia sînt făcuți la dimensiuni potrivite și așezați doi cîte doi în partea de sus și partea de jos a pînzei steagului, înfășurați cu ațe groase din fire de lînă de culoare roșie.

Steagul, indiferent de structura lui, ocupă locul central în desfășurarea nunții. Cei care poartă steagul, stegarii, sînt considerați, pe bună dreptate, conducătorii întregii festivități. „Stegarii sînt un fel de conducători ai nunții” spune unul dintre informatorii. Ei poartă steagul totdeauna în fruntea alaiului începînd din dimineața zilei nunții și pînă a doua zi dimineața cînd ceremonialul a luat sfîrșit; în frunte cu steagul de la casa mirelui se merge după mireasă și după nași pentru a-i duce la cununie: steagul, așezat sub streășina casei, vestește trecătorii că acolo are loc unul dintre cele mai însemnate evenimente din viața omului, nunta; prin scuturarea steagului sînt marcate cele mai importante momente din ceremonialul nunții.

Nu se poate încheia scurta prezentare a steagului de nunță fără a aminti cîteva din versurile aceluia care a povestit în termeni simpli alaiul nuntașilor din „Nunta Zamfirei”:

Și ea mergînd spre Viorel,
De mină cînd a prins-o el,

Roșind s-a zăpăcit de drag. —
Vătavul a dat semn din steag
Și atunci porniră toți șirag
Incetinel.

Continuarea cercetărilor în această direcție sint necesare deoarece transformările survenite în modul de viață al poporului nostru determină alterarea și chiar dispariția acestui frumos obicei tradițional.

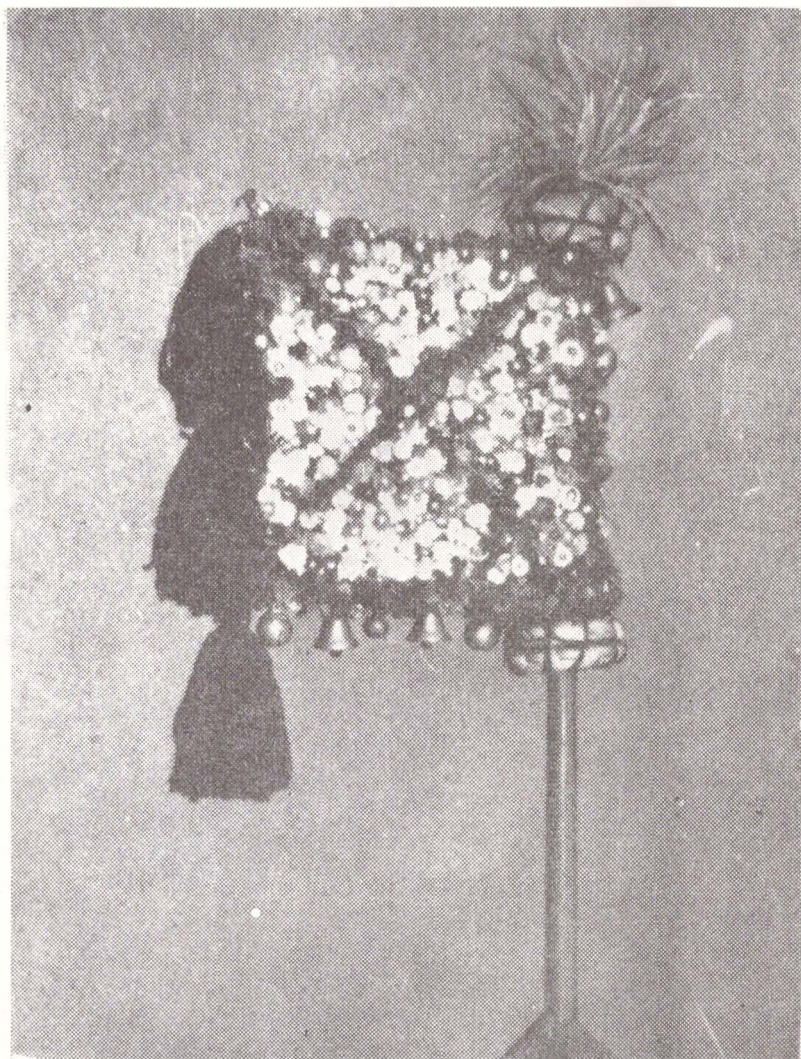
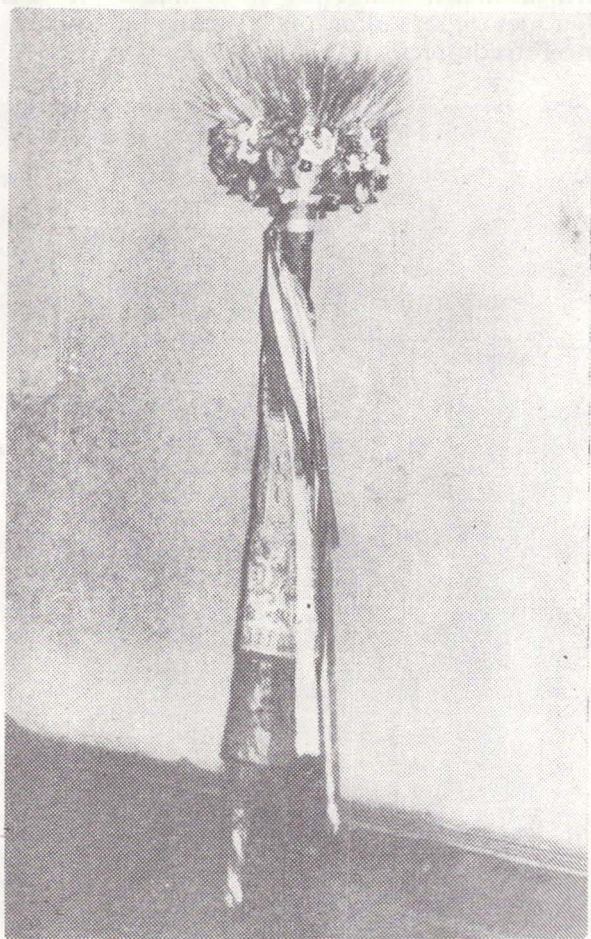
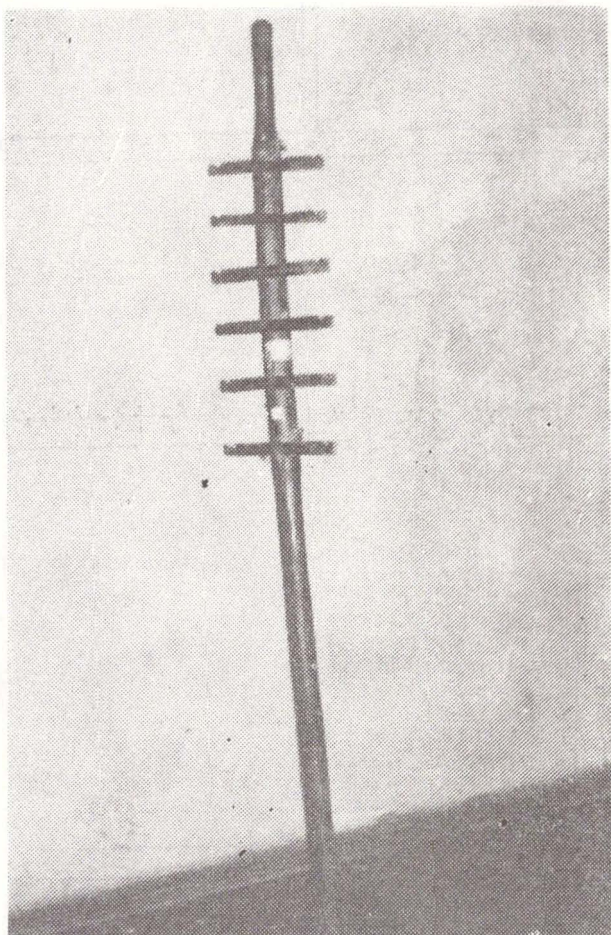

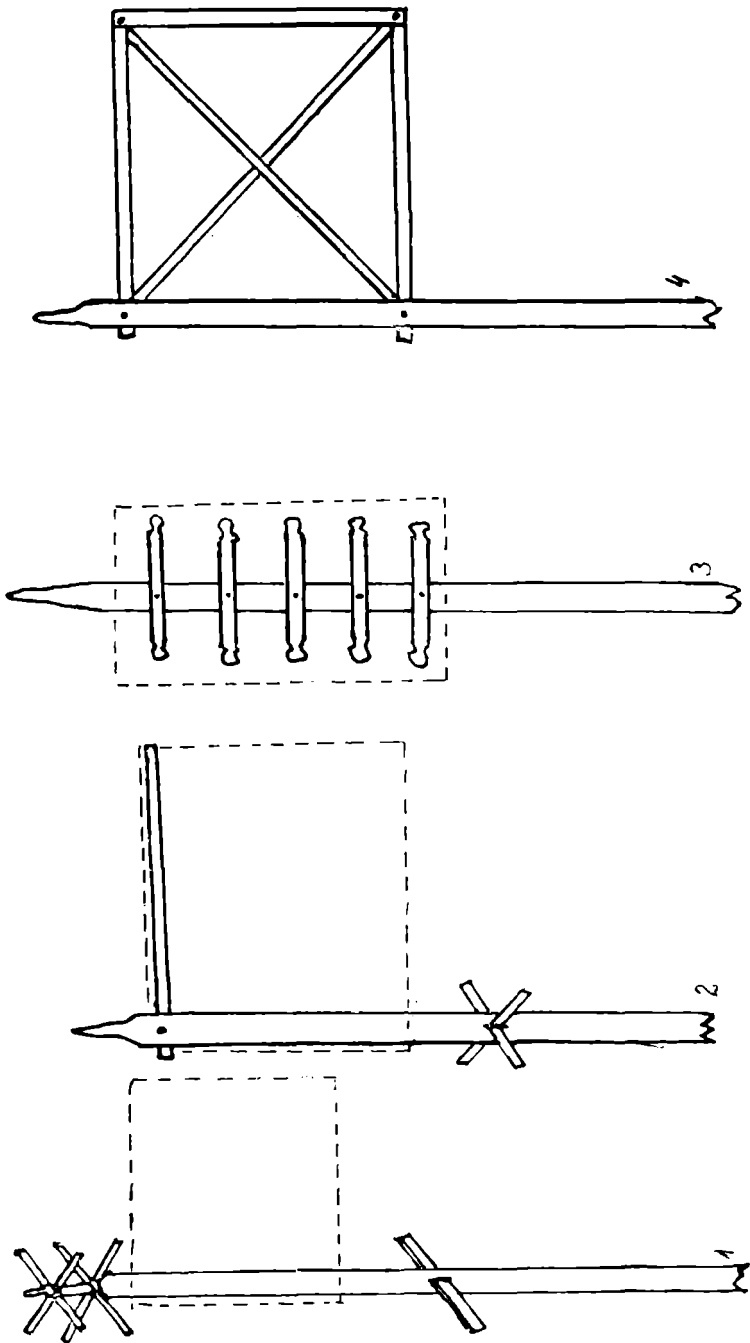
Foto 1. Steag de nună din Năsăud. (Colecția „Muzeului Năsăudean“.

Steag de nuntă din Rodna. (Colecția. Muzeului năsăudean)

*Support de steag rotund din subzona Năsăud.
(Din Col. „Muzeului năsăudean”).*

Supporturi de steaguiri de muntă din subzona Năsăud.